

Popis varianty parametrická optimalizace

1. Propočítat, jak se projeví poslední schválené úpravy odvodů do důchodového fondu (zvýšení na 28%, zvýšení odvodů za OSVČ).
2. Při předpokládaném růstu mezd ročně o 5% lze očekávat, že bude systém vyrovnaný. Po dobu kolika příštích let by byl důchod zajištěn v následujících podvariantách ve výši:
  - 40% průměrného hrubého výdělku
  - 45% průměrného hrubého výdělku
  - 50% průměrného hrubého výdělku
3. Jak by prodloužilo samofinancovatelnost vyplácení starobních důchodů ze samostatného účtu státního rozpočtu při vyčlenění invalidních a případně i pozůstalostních důchodů do jiných systémů a další zrovnoprávnění odvodů OSVČ se zaměstnanci.
4. Propočítat jak se projeví nižší natalita na počtu činných obyvatel při uzákoněném odchodu do důchodu v 63 letech a jak by tento problém bylo možno řešit a nakolik snížením (na 2/3, na 1/3) a dokonce úplným odstraněním nezaměstnanosti.
5. Ve kterém roce by se dostal důchodový fond do deficitu a měly by se prostředky vybírané na státní politiku zaměstnanosti ve výši 1,6% odvodu převést do důchodového fondu.
6. Ve kterém roce by bylo nutné uvažovat s dalším zvýšením odvodu do důchodového fondu např. o 2% u jednotlivých variant a na jak dlouho by byl fond v rovnováze.
7. Ve kterém roce by bylo nutné zvažovat vícezdrojové financování (na příklad, který další zdroj zapojit).
8. Jak by se projevila na důchodovém fondu navrhovaná úprava některými politiky, že by se určitá část z 28% např. 5% mohla podle individuálních přání převést na osobní účet důchodového připojištění. Je předpoklad, že nejméně 30 – 40% pojištěnců by toho využilo.

Ad 1:

Restrukturalizace pojistné sazby (tj. zvýšení pojistného na důchodové zabezpečení o 2 p.b. kompenzované poklesem pojistné sazby na politiku zaměstnanosti ve stejném rozsahu) je již plně zohledněno v základní variantě a všech variantách analyzujících parametrické reformy. V roce 2004 se tato čistě účetní operace projevila skokem v odvedeném pojistném na důchodové zabezpečení v rozsahu cca 0,6 % HDP. Ve stejné míře poklesly prostředky odvedené na politiku zaměstnanosti.

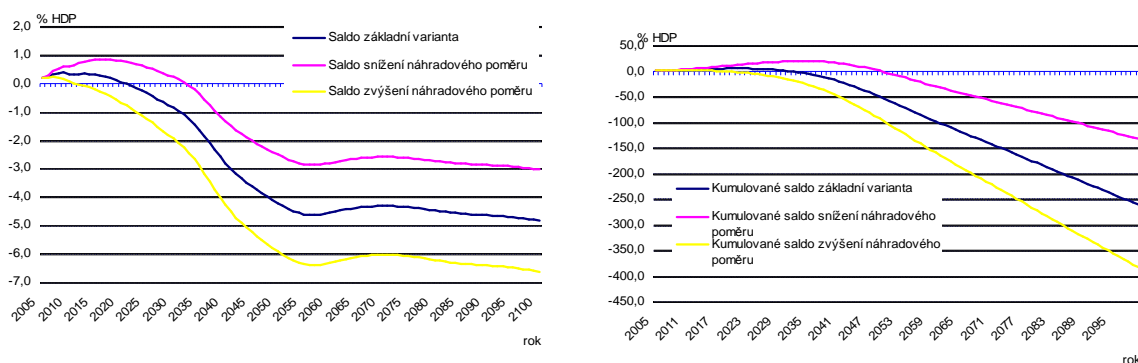
Zvýšení odvodů OSVČ (zvýšení vyměřovacího základu a uplatnění minimálního vyměřovacího základu) bylo implementováno počínaje rokem 2004. Vzhledem k postupné náběhové křivce bude plný efekt zvýšení vyměřovacího základu plně patrný až v roce 2007. Odhad pojistného včetně zvýšení odvodů OSVČ je součástí střednědobého výhledu, který zpracovává MF a který bude použit jako základna pro důchodové projekce v závěrečné zprávě VT k vyhodnocení možných reforem důchodového zabezpečení. Odhad zvýšení pojistného v důsledku vyšší pojistné zátěže OSVČ byl v uvedených materiálech převzat z MPSV (Důvodová zpráva – sněmovní tisk 396) a ten jednotlivých letech činí: 2,1 mld. Kč v roce 2004, 3,7 mld. Kč v roce 2005 a 5,5 v roce 2006.

Ad 2:

Ani relativně vysoký růst mezd nemůže zajistit rovnováhu důchodového systému. Základní varianta počítá s růstem průměrné nominální mzdy na úrovni cca 4,5 až 5,5 % ročně při míře inflace 2,5 %. I za těchto okolností produkuje důchodový systém v dlouhém období deficit ve výši téměř 5 % HDP. Saldo důchodového systému je citlivé na změnu v tempu růstu průměrné mzdy pouze tehdy, pokud jsou vyplácené důchody valorizovány méně než mzdově a/nebo důchodová práva účastníků jsou indexována méně než mzdově a/nebo parametry důchodového vzorce rostou pomaleji než průměrná mzda. V základní variantě nově přiznané důchody kopírují vývoj průměrné mzdy, ale vyplácené důchody jsou valorizovány pouze na úrovni zákonného minima (tj. 100 % růstu CPI a 1/3 růstu reálné mzdy), což dává jistý prostor ke krátkodobým úsporám. Dlouhodobě je ale velikost úspor značně omezená, neboť nově přiznané důchody jsou vzhledem ke konstrukci jejich výpočtu těsně spjaty s dynamikou průměrné mzdy.

Průměrný náhradový poměr je syntetickým ukazatelem, který je ovlivněn mnoha faktory (blíže viz materiál „Parametrické změny – valorizace důchodů“) a není pod přímou kontrolou vlády. Vláda může prostřednictvím úpravy parametrů v důchodovém vzorci efektivně ovlivňovat pouze úroveň nově přiznávaných důchodů. Graf 1 ukazuje vývoj salda důchodového systému za předpokladu, že by byly realizovány úpravy důchodového vzorce, které by snížily resp. zvýšily náhradový poměr u nově přiznávaných důchodů o 6,5 p.b. ve srovnání se základní variantou (tj. na úroveň cca 40 a 53 % vs. 46,5 % v základní variantě).

Graf 1: Saldo a kumulované saldo v % HDP při změně náhradového poměru u nově přiznaných důchodů

Ad 3:

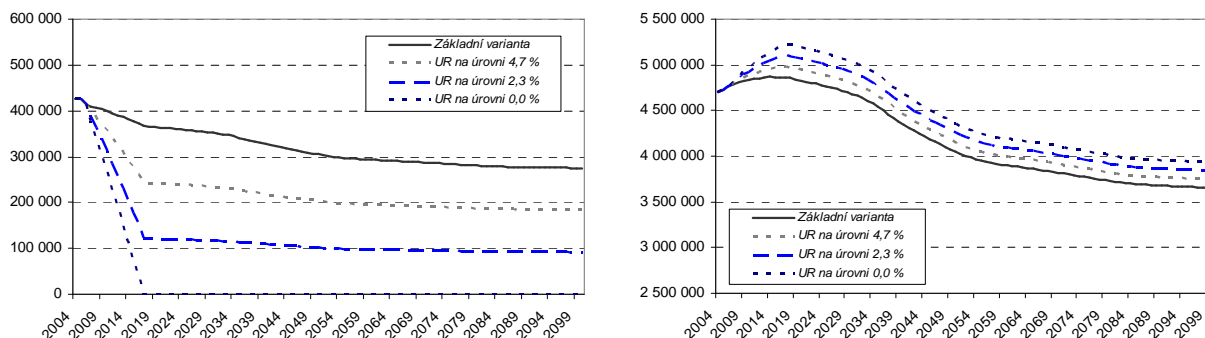
Vyčlenění invalidních a pozůstalostních důchodů z důchodového systému by zlepšilo saldo systému důchodového zabezpečení o 2,2 až 2,6 % HDP v závislosti na roce, ve kterém by k odluce nestarobních důchodů došlo. Ve stejné míře by se zvýšil deficit ostatních segmentů veřejných rozpočtů a celková situace v oblasti veřejných financí by se nijak nezměnila.

Za daných podmínek by důchodový systém (bez nestarobních důchodů) do roku 2040 vykazoval přebytky a teprve po tomto roce by se propadl do deficitu, který by v dlouhém období dosahoval cca 2,2 % HDP ročně.

Ad 4:

Vývoj počtu aktivních obyvatel (zaměstnaní plus nezaměstnaní) při zvyšování věku odchodu do důchodu na 63 let je uveden v makroekonomickém scénáři pro základní variantu. Pro přehlednost je počet zaměstnaných a nezaměstnaných v základní variantě shrnut i v grafu 2. Graf 2 shrnuje, jak by se vyvíjela zaměstnanost a nezaměstnanost, pokud by klesla míra nezaměstnanosti o 1/3 (na 4,7 %), o 2/3 (na 2,3%) a na 0 %.

Graf 2: Vývoj zaměstnanosti a nezaměstnanosti v zadání KSČM

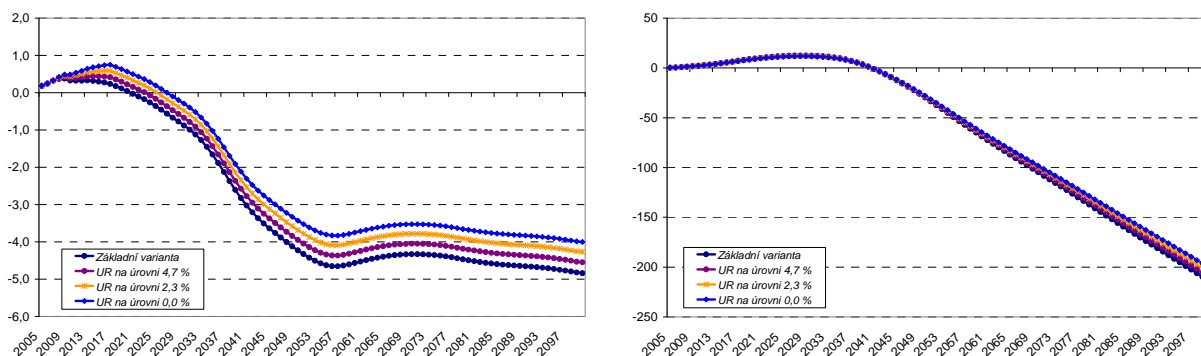

Jedná se o mechanický propočet, který nehodnotí dosažitelnost takového scénáře. Připomeňme, že míra nezaměstnanosti byla v základním scénáři nastavena na odhadované úrovni strukturální nezaměstnanosti (7 %). Úroveň strukturální nezaměstnanosti odráží celou řadu strukturálních charakteristik ekonomiky (instituce trhu práce, mzdové vyjednávání, úroveň podpor v nezaměstnanosti a sociálních dávek, daňový klín – tj. míra zdanění mezd včetně odvodů sociálního a zdravotního pojištění). I v ekonomikách s velmi příznivými strukturálními vlastnosti neklesá přirozená (strukturální) míra nezaměstnanosti pod 4 %.

Vyšší zaměstnanost vede v logice konstrukce makroscénáře k vyššímu HDP, kterému odpovídá i vyšší objem mezd a platů. V důsledku toho se zvýší i objem vybraného pojistného v absolutním vyjádření. V relativním vyjádření je ale podíl příjmů důchodového systému na HDP konstantní a činí 8,3 % HDP ve všech uvedených variantách. Výdaje na důchody v absolutním vyjádření nejsou růstem zaměstnanosti bezprostředně dotčeny¹ a podíl výdajů důchodového systému na HDP tak oproti základní variantě klesá. Z grafu 3 je patrné, že saldo důchodového systému je v závislosti na variantě cílově o 0,3 až 0,8 % HDP nižší. Avšak rozdíly jsou tak malé, že dopad různých měr nezaměstnanosti na kumulovaný dluh je prakticky zanedbatelný. Lze konstatovat, že pokles míry nezaměstnanosti nepředstavuje rozhodující faktor, který by v sobě obsahoval potenciál k odstranění problémů důchodového systému. I při nulové míře nezaměstnanosti, jejíž výskyt je v realitě s pravděpodobností blízkí se jistotě vyloučen, je systém dlouhodobě finančně neudržitelný.

¹ Zlepšení salda a kumulovaného salda je tímto předpokladem nepatrně nadhodnoceno. Při nižší míře nezaměstnanosti by klesl podíl náhradních dob při přiznávání důchodů a v důsledku toho by se mírně zvýšily i nově přiznané důchody. Tento efekt by se plně projevil až po dlouhé době (cca 40 – 50 let), kdy by do důchodu odcházeli občané, kteří po celou dobu ekonomické aktivity měli nižší míru nezaměstnanosti.

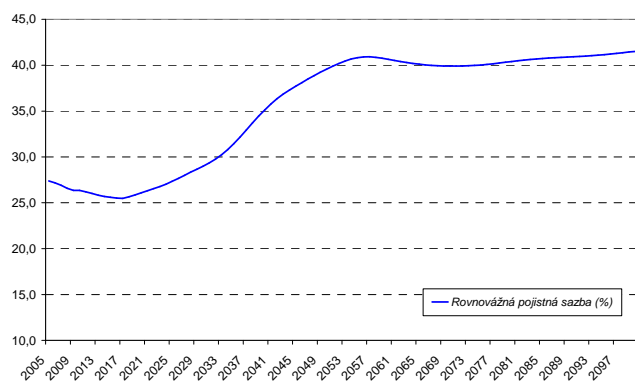
Graf 3: Saldo a kumulované saldo v % HDP při různých úrovních strukturální míry nezaměstnanosti (zadání KSČM)

Ad 5 a 6:

Tyto otázky lze nejlépe zodpovědět na základě výpočtu rovnovážné příspěvkové sazby. Pro tyto účely definujeme rovnovážnou příspěvkovou sazbu jako takovou sazbu, při které je důchodový systém každoročně v rovnováze. Pokud tedy rostou výdaje důchodového systému (jako % HDP) v důsledku zvyšujícího se počtu důchodců a/nebo průměrného vypláceného důchodu, je nutné zvýšit odpovídajícím způsobem příspěvkovou sazbu zajišťující vyrovnané saldo důchodového systému.

Graf 4: Rovnovážná pojistná sazba (% hrubého příjmu)

Graf 4 ukazuje vývoj rovnovážné příspěvkové sazby po dobu následujících 95 let. Rovnovážná příspěvková sazba odpovídá projekci výdajů v základní variantě, tj. za předpokladu nezměněných politik (blíže viz materiál „Popis základní varianty“). Z grafu a provedených výpočtů vyplývá, že při stávající pojistné sazbě (28 % hrubé mzdy) jsou příjmy dostatečné ke krytí výdajů systému do roku 2023. Pokud by došlo k další restrukturalizaci pojistného na sociální zabezpečení a pojistné na politiku zaměstnanosti (1,6 % hrubé mzdy) bylo převedeno na důchodové zabezpečení, přešel by důchodový systém do deficitu o 5 let později, tj. v roce 2028. Jestliže by došlo ještě k dalšímu zvýšení pojistného o 2 procentní body (na 31,6 %), vytvářel by systém dodatečné zdroje ke krytí výdajů až do roku 2033. Z grafu je zřejmé, že pokud by se stabilizovala struktura populace na úrovni dosažené po roce 2050, bylo by nutné zvýšit pojistnou sazbu na více než 40 % hrubé mzdy, aby byl systém dlouhodobě finančně udržitelný

Při interpretaci uvedených výsledků je ale nutné upozornit na některé další souvislosti. Restrukturalizace pojistné sazby sice může na krátkou dobu důchodový systém ochránit před

deficitem, to se ale děje za cenu prohloubení deficitu ve zbytku veřejných financí. Dále, výrazné zvyšování pojistné sazby (nad 30 % hrubé mzdy) by vedlo k relativnímu růstu ceny práce a snižování cenové konkurenceschopnosti české ekonomiky. Za těchto okolností by byl makroekonomický scénář použitý v základní variantě v praxi nedosažitelný a rovnovážná příspěvková sazba by byla vyšší. Vyšší sazba by dále mohla zhoršit výkonnost ekonomiky, což by dále tlačilo rovnovážnou sazbu výše atd. Mohlo by tak dojít k roztočení „pojistně-stagnační“ spirály.

Ad 7:

Z otázky není zřejmé, co by mělo být kritériem pro určení toho, kdy by mělo být zapojeno vícedrojové financování, a jaké dodatečné zdroje by měly být použity. Existují pouze prostředky občanů a to ve formě daní (daně a pojistné) nebo případných povinných úložek do druhého FDC pilíře.

Obecně je pouze možné konstatovat, že reformu důchodového systému počítající se zapojením „soukromých peněz“ (tj. zavedení druhého FDC pilíře) je nezbytné zahájit dříve před tím, než se dostane současný PAYG DB do deficitu. Přejít na vícepilířový systém je totiž spojen s transformačními náklady. Odkládání reformy až do doby, kdy se začne s plnou intenzitou projevovat stárnutí populace, dále eskaluje problém transformačních nákladů.

Ad 8:

Zavedení individuálních účtů (na základě svobodné volby jedince) je analyzováno v návrhu KDU-ČSL a US-DEU. Zadání naznačené v otázce 8 je příliš vágní a k jeho propočtu by bylo nezbytné specifikovat řadu dalších parametrů.